

Джеръм К. Джеръм
Трогателна история

– А ти, приятелю, ще ми напишеш една трогателна история за коледния брой, ако искаш, разбира се – обърна се към мен редакторът на седмичното списание „Z“, когато надникнах в кабинета му през едно слънчево юлско утро преди няколко години. – Томъс гори от желание да напише комичния скеч. Казва, че миналата седмица чул някаква шега и решил да я разработи. На мен по всяка вероятност ще ми се наложи да напиша забавен любовен разказ за човек, когото всички считат загинал, а той неочаквано се връща точно на Бъдни вечер и се оженва за любимото момиче. Надявах се този път да избягна това задължение, но явно няма да мога. Ще помоля Мигз да напише апела за благотворителност. По тази част той е най-опитният ни човек от всички, които имаме в момента. Шегаджията може да натрака „пикантната колона“ – една статия за коледните сметки и стомашното разстройство. Такива цапнати статийки му се удават и той, разбираш ли, ги пише тъй, сякаш не знае за какво намеква.

Трябва да поясня, че Шегаджията беше пряхорът на един рядко чувствителен и сериозен сътрудник на списанието; истинското му име беше Бихърхенд.

Наближеше ли Коледа, Шегаджията ставаше крайно сантиментален. През цялата седмица преди този свят празник той така се преизпълваше от доброта и обич към цялото човечество, че едва не се пръсваше. Поздравяваше почти непознати хора с такъв изблик на възторг, какъвто друг човек едва ли би изразил дори при среща с богат сродник. Той ги заливаше с водопад от добри пожелания – впрочем винаги изобилни и евтини по това време на годината – и изказваше такава непоколебима вяра в тяхното осъществяване, че хората се разделяха с него с тежко чувство, сякаш ги бе натоварил с неизплатим дълг.

Срещата със стар приятел по това време беше направо опасна за него. От прилив на чувства той губеше дар слово и на човек му се струваше, че всеки миг може да се пукне.

Изтощен от безбройните тостове, произнесени от него на Бъдни вечер, на самата Коледа той обикновено нямаше сили да стане от леглото. Никога не съм виждал човек, способен да произнесе толкова сантиментални тостове като Шегаджията. Той пиеше и за „хубавите стари коледни празници“, и за „добрата стара Англия“, след това за майка си и за всички останали роднини, за „красивите жени“ и за „старите приятели“; вдигаше чаша „за приятелството въобще“: „да не изстине то никога в сърцето на истинския британец“, или за любовта: „да грее вечно тя в очите на нашите любими и съпруги“, или дори „за слънцето, което

вечно сияе над облаците, където ние, скъпи приятели, не можем да го видим и откъдето то не може да ни бъде полезно“. Разбирате сега какви планини от чувства се криеха у този човек.

И все пак любимият му тост, който събуждаше у него особено красноречие и печал, беше тостът „за отсъстващите приятели“. Той очевидно имаше твърде много „отсъстващи приятели“ и справедливостта изисква да му се признае, че никога не ги забравяше. Където и когато да му попаднеше в ръка чаша вино, „отсъстващите приятели“ си получаваха своята наздравица, а присъстващите, стига да проявяха необходимото търпение и такт – реч, способна да ти навее меланхолия за цяла седмица.

По едно време приказвах, че всеки път, когато Шегаджията произнасял този тост, обръщал очи към местния затвор; след като се разбра обаче, че той споменава с добри думи не само своите, но и чуждите отсъстващи приятели, престанаха да изказват тази грубовата догадка.

Каквито и да бяха обаче тези отсъстващи приятели, те на всички ни дойдоха до гуша. Шегаджията явно прекаляваше. Всички ценим високо своите приятели (по-високо, когато ги няма, отколкото когато са сред нас), но не желаем да ни напомнят непрекъснато за тях. На коледна вечеря, на обед в чест на някого или на събрание на акционери, когато настроението ти е тържествено и малко печално, тези тостове са напълно уместни, но Шегаджията ги вмъкваше без нужда и в най-неподходящо време. Никога няма да забравя как веднъж той вдигна чаша за „отсъстващите приятели“ по време на една сватба. Сватбата беше изключително весела. Всичко вървеше чудесно и всички бяха в отлично настроение. Обедът беше към края си, всички обичайни тостове бяха произнесени. Беше време вече младоженците да се оттеглят и ние се подготвихме да хвърлим след тях шепа ориз и една пантофка, за да ги благословим още веднъж, когато Шегаджията се надигна от мястото си, мрачен като на погребение, с чаша в ръка.

Веднага се досетих какво е намислил. Опитах се да го ритна под масата. Да не помислите, че съм искал да го натикам под масата, макар че и да го бях направил, при дадените обстоятелства сигурно щяха да ме оправдаят. Искях просто да го сритам, без никой да разбере.

За съжаление не го улучих. Ритнах някого наистина, но очевидно не Шегаджията, защото той изобщо не реагира. Трябва да съм улучил младоженката, която седеше до него. Повече опити не направих и той, необезпокояван, подхвана любимата си тема.

– Приятели – започна той с треперещ глас и в очите му блесна

сълза, – преди да се разделим – някои от нас може би никога няма да се срещнат отново на земята, – преди тази млада и невинна съпругеска двойка, която днес пое бремето на безбройните изпитания и несгоди на съпругеския живот, да изостави покоя си, за да срещне горчивината и разочарованията на нашето сиво и скучно всекидневие, аз искам да предложа тост, който не бе произнесен от никого.

На това място той изтри споменатата вече сълза, а гостите приеха тържествен вид и се стараеха да чупят орехите колкото е възможно тихо.

– Приятели – продължи той, като все повече навлизаше в изразителния си миньорен тон, – на малцина сред нас тук не се е случвало в едно или друго време да разберат какво значи да загубиш поради смърт или раздяла скъп, любим човек, а може би двама или трима.

При тия думи той сподави едно ридание, а в края на масата, лелята на младоженеца, чийто по-голям син неотдавна бе напуснал страната с роднински пари и при ясното условие да не се връща никога, започна да плаче тихо, ронейки сълзи в пудинга.

– Ето, това прекрасно момиче, което седи до мен – продължи Шегаджията, като прочисти гърлото си и сложи нежно ръка на рамото на младоженката, – преди няколко години, както всички знаете, загуби майка си. Лейди и джентълмени, нима има нещо по-страшно от смъртта на майката!

Думите оказаха, разбира се, своето въздействие и младоженката се разрида. В желанието си да поправи работата и да я успокои, младоженецът – самият той разтревожен и смутен от създалото се положение – й прошепна, че това може би е за добро и че едва ли някой от познатите на покойната дама би пожелал тя да възкръсне. Новоизпечената му съпруга обаче го прекъсна и с възмущение заяви, че ако той е толкова радостен от смъртта на майка ѝ, трябвало е да ѝ го каже по-рано и тогава тя за нищо на света нямало да се омъжи за него. Съпругът млъкна и потъна в тъжни размишления.

Вдигнах очи – до тоя миг старателно избягвах да направя това – и за нещастие срещнах погледа на един мой колега, журналист, който седеше на отсрещната страна на масата. Двамата се размяхме неудържимо и с това си спечелихме репутацията на безчувствени и груби хора, с каквато навярно се ползуваме и до днес.

Шегаджията, единственият човек, който все още се чувствуваше добре, на тази някога празнична маса, продължи да опява с нескрито удоволствие.

– Приятели – каза той, – може ли да забравим в този радостен ден скъпата майка? Можем ли да забравим онези, които сме загубили – майката, бащата, брата, сестрата, детето, приятеля? Не, лейди и джентълмени! Тогава нека в разгара на нашата веселба си спомним за тези изгубени скитащи души. Нека между чашата вино и веселата шега си спомним за „отсъстващите приятели“.

Чашите се изпразниха под съпровод на сподавени ридания и тихи въздишки и гостите станаха от масата, за да си измият лицата и да успокоят мислите си. Младата жена, след като отклони помощта на своя съпруг, бе настанена в каретата от баща си и замина, очевидно изпълнена с лоши предчувствия за бъдещото си „щастие“ с такова безсърдечно чувовище, каквото току-що ѝ се бе видял нейният мъж.

Оттогава самият Шегаджия стана „отсъстващ приятел“ в този дом.

Всичко хубаво, но аз се отклоних от своята трогателна история.

– Гледай да не я забавиш – каза ми редакторът. – Донеси ми я на всяка цена към края на август. Имам намерение тази година да пусна коледния брой по-рано. Знаеш, че миналата година се занимавахме с него чак до октомври. Не искам „Клипър“ да ни изпревари и този път.

– Бъди спокоен – отговорих аз лекомислено, – ще я надраскам бързо. Тая седмица нямам много работа и ще започна веднага.

По пътя за в къщи аз се напънах да измисля някакъв трогателен сюжет, но нито една трогателна мисъл не ми идваше на ум. Главата ми бе изпълнена до пръсване с комични образи и ако не бях се успокоил с последния брой на „Пънч“, сигурно щях да получа удар.

„Не, ясно е, че сега не съм настроен за мелодрама – казах си аз. – Безсмислено е да се измъчвам. Остава още много време; по-добре е да почакам, докато ми стане тъжно.“

Дните обаче се изнизваха един след друг, а на мен ми ставаше все по-весело и по-весело. Към средата на август положението стана застрашително. Ако през идущата седмица или най-късно до десет дни не успееш да се настрои на тъжна вълна, коледният брой на нашето седмично списание нямаше да има с какво да трогне британските читатели и репутацията му на първокласно семейно четиво щеше да пострада непоправимо.

По онова време бях добросъвестен млад човек. Щом веднъж бях обещал да напиша до края на август трогателен разказ от четири колони и половина, каквото и умствено или физическо напрежение да ми струваше това, тези четири колони и половина трябваше да бъдат написани.

Винаги съм мислил, че лошото храносмилане е отлична почва за тъжни разсъждения. И в продължение на няколко дни се храних с много горещо свинско варено, с йоркшърски пудинг и различни видове сладкиши, а вечер ядах салатата от омари. Постигнах само това, че започнах да виждам комични кошмари. Присънваха ми се слонове, които се опитваха да се катерят по дървета, епитропи, заловени, че играят комар в неделя, и аз се събуждах, тресейки се от смях като луд.

Надеждите, които възлагах на разстройство в храносмилането, не се оправдаха и тогава се залових да чета всякаква патетична литература, каквато можех да намеря. Не помогна и това. Малкото момиче от стихотворението на Уърдсуърд „Ние сме седмина“ само ме дразнеше и предизвикваше у мен желание да го напердаша. Разочарованите пирати на Байрън ми навяваха скука. Когато героинята в някой роман умираше, аз се радвах, а пишеше ли авторът, че героят от този ден вече не се е усмихвал, аз не му вярвах.

Като последно средство прочетох един-два собствени буламача. Засрамах се, но не се натъжих или поне не изпитах тъгата, която ми беше необходима.

Тогава купих най-добрите образци на хумористичната литература, които някога са издавани, и ги изгълтах всички. Те чувствително понижиха тонуса ми, но и това се оказа недостатъчно. Веселото настроение не ме напускаше.

Една събота вечер излязох и наех някакъв уличен певец да ми пее сантиментални балади. Той честно си заслужи парите (пет шилинга) – изпя ми всички жални песни, каквито имаше в Англия, Шотландия, Ирландия и Уелс, и още няколко преводни немски и след час и половина аз вече се опитвах да танцувам в такт с мелодията. За песента „Старият Робин Грей“ измислих няколко чудесни стъпки с оригинално изхвърляне на левия крак в края на всеки куплет.

В началото на последната седмица отидох при редактора и честно му изясних положението.

– Какво става с теб? – попита той. – Досега тия работи толкова ти се удаваха. Помисли ли за бедното момиче, влюбено в младежа, който заминава и не се връща, а тя го чака и чака, не се омъжва и никои не знае, че сърцето ѝ е разбито?

– Разбира се – отговорих раздразнен. – Нима допусках, че не знам и най-елементарните неща в професията?

– Е, какво, не става ли?

– Не. Когато навсякъде слушаш да се говори за несполучливи

бракове, можеш ли да изпиташ съжаление към оня, който е имал щастието да избегне брачния ярем?

– Хм – измърмори замислен той, – а какво мислиш за детето, което моли близките си да не плачат и после умира?

– Добре, че са се отървали от него! – злобно отговорих аз. – В този свят има прекалено много деца. Помисли само какъв шум вдигат и колко пари се харчат за обувките им!

Редакторът се убеди, че настроението ми не е подходящо за написване на трогателен детски разказ.

Попита ме помислил ли съм за възрастния човек, който плаче над пожелателите любовни писма в навечерието на Коледа, и аз отговорих, че съм мислил и че считам стареца за глупак.

– А няма ли да излезе нещо от една история за куче? – продължаваше той. – Разказите за умряло куче винаги са популярни.

– Не е достатъчно коледно обаче – възразих аз.

Изброяването стигна до измаменото момиче, но след като помислихме, се отказахме и от този сюжет, защото не беше много подходящ за страниците на „Приятел на домашното огнище“ – такава беше подзаглавието на нашето списание.

– Хайде помисли още някой и друг ден – каза ми редакторът, – защото не ми се ще да се обръщам към Дженкс. Той умее да пише трогателно, но пише като каруцар и неговите изрази не винаги се харесват на нашите читателки.

Реших да отида при един мой приятел, известен и много популярен автор, и да се посъветвам с него. Да, той наистина беше един от най-известните и популярни автори на онова време и аз много се гордеех, че бяхме приятели, защото беше велик човек – велик може би не в сериозното значение на думата, не като истинските велики хора, които сами не знаят, че са велики, а просто от житейска гледна точка. Когато се издаваше негова книга, още през първата седмица се продаваха сто хиляди екземпляра, а когато се поставяше негова пиеса, играеше се най-малко петстотин пъти при пълед сбор. И за всяко ново негово произведение се казваше, че то е още по-сполучливо, още по-прекрасно и още по-великолепно от предишните.

Неговото име можеше да се чуе навсякъде, където се говореше английски. И навсякъде, където отидеше, го чествуваха, приветствуваха и превъзнасяха до небесата. Във всеки вестник се срещаха описания на прекрасния му дом, на прекрасните му изказвания и постъпки, на прекрасната му личност.

Шекспир сигурно не е бил и на половината така знаменит в своето време, както... в нашето.

Имах късмет, че още не беше заминал от града и когато ме въведоха в разкошно обзаведения му кабинет, той седеше срещу прозореца и пушеше следобедната си пура.

Предложи ми и на мен пура от същата кутия, а от неговите пури никой ке се отказва. Знам, че плаща по половин крона за парче и ги купува по сто наведнъж, затова взех една, запалих я и като седнах срещу него, му разказах какво ме измъчва.

Като свърших, той дълго мълча. Бях готов вече да помисля, че не ме е слушал, когато той, като гледаше през отворения прозорец – отвъд опущения град, там, където залязващото слънце сякаш открехваше наполовина небесната врата, – извади пурата от устата си и каза:

– Искаш ли да ти разкажа една истинска трогателна история? Тя е кратка, но доста тъжна.

Той говореше толкова сериозно, че всеки мой отговор щеше да бъде неуместен, затова замълчах.

– Това е история за човек, който загубил самия себе си – продължи той, като все още гледаше залеза, сякаш четеше там своя разказ, – за човек, който е стоял до собствения си смъртен одър, виждал е как умира сам от бавна смърт и е знаел, че умира завинаги.

Живяло някога едно бедно момче. То по нищо не приличало на другите деца. Обичало да скита само, да мисли и мечтае по цял ден. И не защото било мрачно или не обичало приятелите си, а защото някакъв вътрешен глас нашепвал на детското му сърце, че на него му предстои да научи по-сериозни уроци от другите деца. Сякаш невидима ръка го водела в усмотени места, където можело свободно да се отдава на своите размишления.

Дори сред шума и суетата на многолюдните улици то чувало тихи, но настойчиви гласове и те му говорили за работата, която ще му бъде поверена един ден, работа в името на бога, която се възлага на малцина. Говорели му, че ще помага на божите чада по земята да стават по-силни, по-честни и по-добри. И когато наоколо нямало никого, то простирало малките си ръце към небето и благодаряло на бога за големия дар, който му е обещан – да се труди честно в полза на хората. То се молело да бъде достойно за това доверие и в радостното очакване на бъдещата работа всички дребни житейски горчивини минавали край него като тресчици по течението на бърза река. И колкото повече растяло, толкова поопределено звучали гласовете, докато най-сетне то ясно видяло пред

себе си своята работа, както пътникът от върха на хълма вижда пътеката към долината.

Минали години, момчето станало възрастен човек, който вече можел да започне да се труди.

Тогава дошъл злият демон и взел да го изкушава. Дошъл демонът, който е погубил мнозина, по-добри и от него, и ще погуби не един велик човек. Дошъл демонът на светския успех. И започнал демонът да шепне на ухото му гибелни думи, а, той го слушал.

– Каква полза ще имаш, като изказваш велики истини и благородни мисли? С какво светът ще ти заплати това? Нима най-великите учители и поети – хора, които са отдавали живота си за благо на човечеството, са получавали друга награда освен презрение, присмех и бедност? Погледни наоколо! Не са ли просешки възнагражденията на малцината честни труженици в сравнение с богатствата, които текат като река за ония, които играят под свирката на тъпата? Хората отдават почести на истинските певци едва след смъртта им – и то на тези, за които все още си спомнят, – а мислите, родени някога в техните умове, независимо дали се помнят създателите им, или не, се разливат на все по-широки и по-широки кръгове сред океана на човешкия живот. Каква полза обаче имат от всичко това те – умрелите от глад? Ти си талантлив, ти си гениален, ти можеш да спечелиш богатство, разкош, власт, мека постеля, изискана храна. Ти можеш да станеш велик в очите на тъпата, ти можеш да се прославиш и да слушаш за славата си със собствените си уши. Работи за тъпата и тя веднага ще ти плати. Заплатата от боговете се чака дълго.

И демонът го надвил – и той се изкушил.

И вместо да служи на бога, станал роб на хората. Пишел за тъпата онова, което ѝ се харесвало, и тя му ръкопляскала и му хвърляла пари, а когато се навеждал да ги събира, той се усмихвал, свалял шапка и ѝ казал, че е щедра и великодушна.

И вдъхновението на твореца, което е помощник на вдъхновението на пророка, го напуснало и той станал ловък търгащ, чието единствено желание било да узнава вкусовете на публиката и да ѝ угажда.

– Кажете ми само какво ви се харесва, добри хора – крещяла душата му, – и аз ще го напиша за вас. Искате пак да чуете старата лъжа? Обичате, както и преди, старите, отживели условности, изтърканите формули за живота, злите мисли, които като гниещи плевели тровят въздуха?

Да ви пея ли детски песнички, които сте слушали стотици хиляди

пъти? Да защитавам ли за вас лъжата и да я наричам истина? Да убивам ли правдата, или да я прославям?

Как да ви лаская днес, утре и в други ден? Кажете само, добри хора, какво искате да чуете от мен, за да мога да мисля и говоря това, което ви харесва, и да заслужи вашите пенсове и вашите ръкопляскания.

Така той станал богат и знаменит, и велик, и носел красиви дрехи, и ядял изискани ястия, както му обещал демонът, и му прислужвали слуги, и имал коне и карети ... И той бил щастлив, толкова щастлив, колкото всички тия неща могат да направят човека щастлив, и само някъде, дълбоко скрити в бюрото му, лежали (никога не му стигнал кураж да ги скъса) малък куп пожълтели ръкописи, написани с детски почерк, и му напомняли за бедното момче, което ходело някога по изтрития паваж на града и не мечтаело за друго величие и за друга съдба освен за съдбата на божи пратеник на земята, за момчето, което преди много години умряло и било погребано завинаги.

Това беше много тъжна история, но съвсем не беше подходяща да се предложи на читателите за Коледа. Затова бях принуден накрая да се обърна пак към момичето с разбитото сърце!

КРАЙ

© 1970 Красимира Тодорова, превод от английски

Jerome K. Jerome
A Pathetic Story, 1891

Сканиране, разпознаване и редакция: Теодора, 2008

Публикация

Джером К. Джером

Празни мисли на един празен човек

Избрани разкази

Издавателство „Народна култура“, София, 1970

Съставителство и превод от английски: Красимира Тодорова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7353>]